

Overlegorgaan
Fysieke Leefomgeving

Werkprogramma OFL 2018-2019

“ Inhoud

- 1. Ten geleide 3**
 - 1.1. Selectiecriteria 3
 - 1.2. Permanente programmering 4

- 2. Werkprogramma OFL 5**
 - 2.1. Verkenning Noordzeestrategie (IenW, DGW&B) 5
 - 2.2. Commissie Geurhinder Veehouderij (IenW DGMI) 5
 - 2.3. Verkenning tweedeling in mobiliteit (IenW, DGMo) 5
 - 2.4. Diners pensant LNV visie (LNV, DG Agro en Natuur) 6
 - 2.5. Innovatielab duurzame landbouw (diverse stakeholders) 6
 - 2.6. Aardgasvrije wijken (BZK/EZK/VNG) 7
 - 2.7. Burgerdialogen Nationale Omgevingsvisie (BZK, programma DG Omgevingswet) 8
 - 2.8. Deltaprogramma (IenW, Staf deltaprogramma) 9
 - 2.9. Meteorologie en seismologie (IenW, DGMI) 9
 - 2.10. Nationale Adviesgroep Cabelucht (IenW, DGLM) 9
 - 2.11. Verkenning Luchtvaart, minister IenW 9
 - 2.12. Verkenning Nucleaire Veiligheid, staatssecretaris IenW 10
 - 2.13. Lessen over participatie, bewindspersonen IenW (2019) 10

1. Ten geleide

Binnen het departement is steeds meer aandacht voor de complexiteit en onvoorspelbaarheid van het werk. De opkomst van 'de energieke samenleving' vraagt meer dan voorheen om een energieke overheid die inspelt op integrale maatschappelijke vraagstukken. Met werkprocessen die responsief zijn richting belanghebbenden en die resultaatgericht blijven richting politieke opdrachtgevers.

De complexiteit en onvoorspelbaarheid in de samenleving vragen van het Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving (OFL) dat het zijn wettelijke taak¹ ten volle uitvoert. Lag het zwaartepunt voorheen op consultatie-verzoeken vanuit beleid (gevraagd advies), inmiddels wordt in toenemende mate invulling gegeven aan de behoefte van stakeholders (o.a. maatschappelijke organisaties, bedrijven, individuen) en beleidsmakers om in diverse samenwerkingsarrangementen te werken aan grote maatschappelijke transitie op het terrein van klimaat, energie, duurzame landbouw, verstedelijking en verduurzaming van de economie. Naast processen voor samenwerking en innovatie ondersteunt het OFL de deelnemers om (ook ongevraagd) maatschappelijke signalen neer te leggen bij de politiek en bij de ambtelijke top.

Door zijn neutrale positie tussen de rijksoverheid en de samenleving kan het OFL de vrije ruimte bieden die nodig is voor dialoog en samenwerking tussen overheid en samenleving over de gehele fysieke leefomgeving. Hierdoor kan de werkagenda voor het OFL steeds beter worden afgestemd op de behoeften van niet alleen IenW, maar ook van BZK, LNV en EZK. In samenspraak met topambtenaren en bewindspersonen van die departementen stelt het OFL de werkagenda op.

Daarnaast stelt het OFL via gesprekken met de deelnemers van het OFL vast welke opgaven beetgepakt moeten worden en wat daarbij de belangrijkste issues en kansen zijn.

1.1. Selectiecriteria

Bij de selectie van opdrachten voor het OFL laten wij ons leiden door de volgende criteria:

1. **Verbinding Rijk-samenleving.** Het OFL kan via de opdracht bijdragen aan een betere verbinding tussen Rijksoverheid en samenleving.
2. **Neutraliteit.** Er is behoefte aan een neutrale, onafhankelijke partij. Het OFL heeft de ruimte om zelfstandig een proces te ontwerpen en uit te voeren en met eigen producten te komen die kunnen afwijken van de wens of koers van beleid (tegenspraak).
3. **Impact.** Het betreft een vraagstuk op het terrein van de fysieke leefomgeving waarbij op het niveau van nationaal beleid nog wat te kiezen valt. Stakeholders kunnen het beleid en het beleidsproces wezenlijk beïnvloeden. Het OFL kan via een tijdelijke interventie bijdragen aan meer maatschappelijke en beleidsmatige impact.
4. **Integraliteit.** Het gaat om een vraagstuk in de fysieke leefomgeving waarbij meerdere departementen, beleidsdomeinen, bestuurslagen, disciplines of sectoren betrokken zijn.

Dit document bevat het OFL werkprogramma voor 2018. Een groot aantal processen loopt door tot na 2019. Jaarlijks zal het OFL werkprogramma worden ontwikkeld en vastgesteld op basis van een proces van permanente programmering.

¹ De Wet overleg infrastructuur en milieu regelt dat er een overlegorgaan is waarin namens één of meer bewindspersonen beleidsvoornemens op het terrein van infrastructuur en milieu aan de orde gesteld kunnen worden, ter bespreking met betrokkenen en hun organisaties. Het OFL kan gevraagd en ongevraagd advies uitbrengen aan deze bewindspersonen.

1.2. Permanente programmering

Dit proces bestaat uit een aantal vaste momenten om thema's te verkennen en te verdiepen en kan leiden tot signalen vanuit het OFL. De programmeercyclus, die we in 2019 in zijn geheel willen doorlopen, bestaat uit de volgende stappen:

Januari

- Concept jaarplan op basis van signalen uit intakes en netwerkgesprekken, signalen uit (sociale) media, inzendingen vanuit samenleving naar OFL-secretariaat (signalering is continu proces).

Voorjaar

- Gesprekken van OFL-voorzitters met de ambtelijke top en de bewindspersonen van diverse departementen en met de vaste leden van het OFL.
- Verdieping van genoemde onderwerpen door gesprekken en OFL-bijeenkomsten met beleidsmakers en stakeholders (bijvoorbeeld U.café).
- OFL voorzitters stellen werkprogramma vast en koppelen terug aan ambtelijke top, de bewindspersonen, de vaste leden en alle overige OFL-deelnemers.

Najaar

- De werkconferentie wordt benut voor verdere verdieping van een aantal thema's die wel of (nog) niet zijn opgenomen in de programmering.
De werkconferentie leidt tot een concreet product: een signalerend rapport van het OFL.
- In dit rapport worden, naast de input uit de werkconferentie, ook andere signalen opgenomen die het secretariaat in het loop van het jaar (gestructureerd) verzameld heeft.

In het navolgende staan de diverse onderwerpen en processen beschreven die het OFL ondersteunt of gaat ondersteunen. Sommige onderwerpen worden verkend en zijn nog summier beschreven, andere onderwerpen zijn in de uitvoeringsfase en zijn uitgebreider beschreven.

Wij gaan graag met u in gesprek over de thema's uit het werkprogramma of over uw ideeën voor een impactvolle inzet van het OFL.

Pieter Jan Biesheuvel, Job Cohen, Jacques Wallage
OFL voorzitters

2. Werkprogramma OFL

2.1. Verkenning Noordzeestrategie (IenW, DGW&B)

Proces: In 2021 loopt de periode voor het geldende Noordzeebeleid af. Dat is aanleiding om een nieuwe strategie op te stellen: de Noordzeestrategie 2020-2030. In de zomer van 2018 wordt als tussen product de strategische agenda Noordzee 2030 opgesteld. Het Noordzeebeleid betreft een complex vraagstuk met verschillende waarden (natuur/ecologie, energiewinning, visserij) en veel partijen.

Het OFL verkent of er behoefte is aan een neutrale partij die partijen faciliteert om in alle rust en openheid een goed gesprek te voeren over de toekomst van de Noordzee.

2.2. Commissie Geurhinder Veehouderij (IenW DGMI)

Achtergrond: Combiluchtwassers in varkens- en runderstallen blijken met name voor geur minder effectief te zijn dan eerder was aangenomen. Daardoor zijn er situaties ontstaan waarbij vergunningen zijn afgegeven op basis van veronderstelde rendementen die in de praktijk niet blijken te kloppen. Omwonenden hebben meer hinder dan vanuit de regelgeving verwacht mag worden. De staatssecretaris van IenW is voornemens de geurreductiepercentages, zoals opgenomen in de Regeling geurhinder en veehouderij (Rgv) aan te passen, zodat er geen nieuwe gevallen van overschrijding van de geurnormen ontstaan.

Inzet OFL: Het OFL ondersteunt de staatssecretaris bij het instellen van een onafhankelijke commissie die onderzoekt welke maatregelen (op korte termijn) genomen kunnen worden om geuroverlast voor omwonenden van veehouderijen te beperken. Daarnaast vraagt de staatssecretaris de commissie een bijdrage te leveren aan een robuust geurbeleid op de langere termijn.

2.3. Verkenning tweedeling in mobiliteit (IenW, DGMO)

Achtergrond: In Nederland is een tweedeling in mobiliteit ontstaan. Er zou meer aandacht moeten komen voor ouderen, gehandicapten, mensen met een laag inkomen en Nederlanders met een migratieachtergrond. Hoge kosten van OV zijn voor sommige verkeersdeelnemers een drempel. Verder is het gebruik van de fiets onder mensen met een migrantenachtergrond en de lagere inkomensklassen niet vanzelfsprekend. Groepen met weinig digitale vaardigheden hebben geen of onvoldoende toegang tot mobiliteit.

Inzet OFL: in april 2018 heeft OFL-voorzitter Jacques Wallage met de DG Mobiliteit Mark Frequin over dit onderwerp gesproken. Op basis hiervan is afgesproken dat het OFL in de zomer van 2018 een beperkt aantal verkennende gesprekken voert met betrokken organisaties. Doel van de gesprekken is om te verkennen of de organisaties de problematiek herkennen, wat hun visie

erop is en hoe ze ermee omgaan. Op basis van de uitkomst van de gesprekken wordt vastgesteld of er een verdere rol voor het OFL in dit dossier nodig is.

2.4. **Diners pensant LNV visie (LNV, DG Agro en Natuur)**

Aanleiding visievorming LNV

Na ruim vier maanden intensief kennis te hebben gemaakt met het beleidsterrein, merkte de minister van LNV dat er een grote behoefte is aan een leidraad voor de toekomst: een stip op de horizon voor het ministerie van LNV, voor de sectoren en voor de samenleving. De minister wil de volgende generatie perspectieven bieden voor de landbouw, de natuur en het voedselsysteem. Daarom legt zij in juli 2018 een visie neer die toekomstperspectieven biedt en die een leidraad is voor de keuzes voor de komende jaren. De visie laat zij voeren door een dialoog met de samenleving. Onderdeel van deze dialoog vormen diners pensant.

Rol OFL in het visieproces

Op verzoek van de minister van LNV heeft het OFL in de maanden maart en april 2018 vier diners pensant georganiseerd over de toekomst van landbouw, natuur en voedselkwaliteit. Tijdens de diners hebben ruim 100 deelnemers open gesprekken gevoerd over de toekomst van landbouw, natuur en voedselkwaliteit, waarbij veel aandacht werd besteed aan de dilemma's die nu verhinderen dat we die toekomst realiseren. De diversiteit aan deelnemers leverde een breed palet aan inzichten op. Het OFL heeft de bijdrage van de deelnemers uitgewerkt en van een duiding voorzien. Op basis hiervan heeft het OFL een adviesrapport opgesteld met 5 concrete adviezen, dat in juni 2018 is aangeboden aan de minister.

2.5. **Innovatielab duurzame landbouw (diverse stakeholders)**

Waarom is het innovatielab nodig?

We investeren in Nederland jaarlijks miljarden in het landbouw- en voedselsysteem en toch gaat het achteruit met de biodiversiteit, bodemkwaliteit, het aantal boeren en de vitaliteit van voedsel, water en landschap. Diverse stakeholders zijn van mening dat het huidige landbouw- en voedselsysteem onhoudbaar is. Hoe kunnen we het systeem verduurzamen en de oogst van morgen veilig stellen? Hoe zorgen we er bijvoorbeeld voor dat:

- boeren een rendabel bedrijf krijgen of houden;
- consumenten gezond eten en minder voedsel verspillen;
- de biodiversiteit toeneemt en de productie van voedsel minder CO2 uitstoot;
- de water- en luchtkwaliteit in Nederland verbeteren;
- Nederland een aantrekkelijk land blijft om in te wonen, met voldoende ruimte voor rust en recreatie?

Op aangeven van diverse stakeholders heeft het OFL het initiatief genomen tot een innovatielab waarin onder andere bovenstaande vragen centraal staan.

Wat is het innovatielab?

Vanaf september 2018 brengen we in het innovatielab 'Voor de oogst van morgen' mensen bij elkaar die al werken aan vernieuwende initiatieven die het huidige landbouw- en voedselsysteem kunnen veranderen. Het gaat om sleutelpersonen en -partijen (op uitnodiging en op persoonlijke titel) uit verschillende sectoren, netwerken en disciplines gerelateerd aan landbouw, voedsel en natuur. Gedurende 1,5 jaar is er ruimte om bestaande initiatieven en netwerken bijeen te brengen en samen te laten leren, zodat er een versnelling optreedt en partijen gezamenlijk en in samenhang aan nieuwe of bestaande initiatieven werken. Doordat de partijen hun kennis, kunde en kapitaal met elkaar verbinden, wordt de kans op een systeemdoorbraak groter.

Hoe wordt het innovatielab opgezet?

Na een kennismaking in september start het lab met een driedaagse bijeenkomst in november. In totaal vinden er circa 10 contactdagen plaats tot het voorjaar van 2020. De samenwerking in het lab vindt zowel op locatie als online plaats en bestaat uit 3 fasen:

Fase 1: Ontwikkelen innovatief vermogen (tot februari 2019)

- De afgelopen maanden zijn gesprekken gevoerd met allerlei betrokkenen waaronder: landeigenaren, boeren, beleidmakers, natuurbeheerders, retailers, financiële partijen en consumenten. Er zijn contacten gelegd met alle mogelijke relevante sectoren en met zelfstandige initiatieven die willen werken aan echte 'doorbraken'. Onderzocht is welke vraagstukken zij willen oppakken en met wie. Zo wordt een diverse groep deelnemers voor het lab geworven.

Fase 2: Bouwen van prototypen (maart-november 2019)

- De tweede fase van het lab gaat over het bouwen van prototypen. Experimenten die de belofte van systeemdoorbraken in zich dragen, maar ook echt mogen mislukken. Het leerproces staat voorop.

Fase 3: Oogsten resultaten en opschaling (tot februari 2020).

- Fase drie oogst resultaten en inzichten en formuleert vervolgstappen. In deze fase zal worden geprobeerd succesvolle prototypes op te schalen en te institutionaliseren.

Bij de organisatie van het lab werkt het OFL samen met Commonland, een NGO voor duurzaam landschaps- en natuurherstel en het Presencing Institute (PI), een instituut voor actiegericht onderzoek, verbonden aan het Massachusetts Institute of Technology (MIT).

Wat levert het innovatielab op?

Als we complexe vraagstukken blijven aanpakken zoals we gewend zijn, bereiken we dezelfde resultaten. Het lab kiest voor een andere, nieuwe aanpak: een proces waarin personen en partijen gezamenlijk zoeken, leren en experimenteren. Dit levert diverse vormen op van sociaal, ecologisch en economisch kapitaal. Het innovatielab concretiseert de inhoud en de uitkomsten stap voor stap. Het samenbrengen van de professionaliteit, de kennis, de kunde en het kapitaal van de initiatiefnemers en de deelnemers zal ervoor zorgen dat de opbrengsten van het lab hun weg vinden. Niet alleen naar relevante beleidsprocessen in de betrokken ministeries, maar ook naar nieuwe duurzame vormen van waardecreatie in het bedrijfsleven en de rest van de samenleving.

2.6. Aardgasvrije wijken (BZK/EZK/VNG)

Opgave: In het regeerakkoord staat dat het kabinet voor het eind van de kabinetsperiode 30.000 tot 50.000 bestaande woningen per jaar aardgasvrij wil kunnen maken of in ieder geval zodanig energie-efficiënt wil maken dat ze op korte termijn aardgasvrij gemaakt kunnen worden. Hiermee wordt een eerste stap gezet op weg naar een verduurzaming van 200.000 huizen per jaar, een tempo dat nodig is om in de 30 jaar tot 2050 de hele voorraad van 6 miljoen woningen te verduurzamen. Ook op andere plekken staan in het regeerakkoord en nu de Klimaatwet (Klimaatakkoord) uitspraken in relatie tot duurzaam energiegebruik in de gebouwde omgeving.

Proces: in het regeerakkoord is opgenomen dat het kabinet met de medeoverheden, corporaties, netwerkbedrijven en andere stakeholders een beleidsprogramma uitwerkt voor de verduurzaming van de gebouwde omgeving. Een eerste stap daarin is het opstellen van regionale plannen met gemeenten, provincies, waterschappen en netbeheerders om per regio te komen tot een doelmatige aanpak met een optimale mix van energiebesparing, duurzame

warmte en duurzame opwekking. Onlangs is het Inter Bestuurlijk Programma (IBP) overeengekomen. Het Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen hebben daarin onder andere afgesproken om samen te werken aan een CO₂-reductie tot 49% in 2030, circa 50.000 nieuwbouwwoningen per jaar aardgasvrij op te leveren in 2021 en 30.000-50.000 bestaande woningen per jaar aardgasvrij te maken of 'aardgasvrij-ready'. Het ministerie van BZK (in samenwerking met EZK en VNG) werkt momenteel aan een programma Aardgasvrije wijken (PAW) en ziet daarbij een rol voor het OFL.

In het PAW wordt kennis ontwikkeld over de (participatie)aanpakken om wijken aardgasvrij te maken. Dat betekent dat het programma diverse prototypen (diversiteit in contexten, wijken, vormen van alternatieven voor gas etc.) zal onderzoeken, volgen en erover leren.

Inzet OFL: Het OFL is verantwoordelijk voor een onafhankelijke, kritische reflectie op de sociaal-maatschappelijke aspecten van het PAW. Hierbij wordt kennis en ervaring opgedaan over participatieaanpakken en de randvoorwaarden die nodig zijn om het aantal aardgasvrije woningen op te schalen.

2.7. Burgerdialogen Nationale Omgevingsvisie (BZK, programma DG Omgevingswet)

Proces: De NOVI is de Rijksvisie op de leefomgeving en is verbonden met de nieuwe Omgevingswet. Het NOVI proces is in 2017 begonnen met de startnota 'De opgaven voor de Nationale Omgevingsvisie'. In de loop van 2017 zijn de vier strategische opgaven uit de Startnota door interdepartementale verdiepingsgroepen uitgewerkt in een verdiepingsrapport voor elk van de opgaven.

Het OFL heeft in 2017 drie consultaties georganiseerd over de (concept-verdiepingsrapporten van de) NOVI. In april 2018 heeft OFL voorzitter Cohen een OFL-advies op basis van de bovengenoemde bijeenkomsten aan de minister van BZK aangeboden. In het gesprek met de minister is toegezegd dat het OFL een bijdrage levert aan het inzichtelijk maken van het burgerperspectief op de in de hoofdlijnenbrief NOVI (tussenproduct september 2018) opgenomen nationale ambities en richtinggevende uitspraken.

Inzet OFL: Het OFL is gevraagd om in circa 3 gebieden dialogen te organiseren met een divers samengestelde groep burgers. Doel van de dialogen is om van burger te horen hoe zij in hun specifieke leefomgeving aankijken tegen deze grote maatschappelijke ontwikkelingen, wat zij belangrijk vinden en hoe ze betrokken willen worden bij het realiseren van de in de NOVI genoemde maatschappelijke vraagstukken in hun directe omgeving.

De dialogen vinden plaats in oktober 2018. Van de uitkomst wordt een OFL adviesrapport opgesteld. Het advies betreft:

- toekomst/streefbeelden van de inwoners van een bepaald gebied
- advies aan de departementen over de inrichting van de governance, gebaseerd op de keuzes over verdeling van verantwoordelijkheden bij het inrichten van het specifieke gebied
- richtinggevende uitspraken van bewoners over vraagstukken in hun gebied (welke waarden vinden ze van belang, waarom, welke keuzes maken ze dan).

Dit rapport wordt aangeboden aan de betrokken bewindspersoon/-personen. De inhoud van het rapport wordt gebruikt door het programmeerteam NOVI bij het opstellen van de ontwerp-NOVI die in december 2018 gereed moet zijn.

2.8. Deltaprogramma (IenW, Staf deltaprogramma)

Proces: binnen het deltaprogramma staat nu de uitwerking van de deltaplannen Ruimtelijke Adaptatie, Zoetwater en Waterveiligheid centraal. De plannen kennen hun eigen dynamiek met stakeholders. Nu het programma in de uitvoeringsfase is gekomen, vervallen partijen vaak in hun eigen systeem, rol en dynamiek. Dit maakt het implementeren van de overeengekomen maatregelen lastig. Vanwege de decentrale uitvoering van 5 deltabeslissingen is het voor veel partijen niet duidelijk op welk moment ze hun inbreng het beste kunnen leveren.

Inzet OFL in 2018: Organiseren van een formele consultatie in april waarin advies is gevraagd op de 80% versie van het deltaprogramma en een informeel overleg in oktober om te onderzoeken welke onderwerpen er verder besproken moeten worden.

2.9. Meteorologie en seismologie (IenW, DGMI)

De Wet taken meteorologie en seismologie regelt de overheidszorg op het gebied van meteorologie en seismologie. De wet geeft ook meer duidelijkheid over de rol van het KNMI. Het OFL faciliteert het overleg tussen het KNMI en de private weerbureaus over onder meer informatievoorziening aan het publiek over het weer, over bodembeweging en over de markverhoudingen. Adviezen worden aangeboden aan de minister van I&W.

Inzet OFL in 2018: het OFL heeft een begeleidingscommissie ingesteld bestaande uit OFL deelnemers ten behoeve van de (wettelijk verplichte) evaluatie van de Regeling Taken Meteorologie en Seismologie (RTMS).

2.10. Nationale Adviesgroep Cabelucht (IenW, DGLM)

Achtergrond: in 2015 heeft de toenmalig staatssecretaris van IenM het initiatief genomen voor de oprichting van de Nationale Adviesgroep Cabelucht (NAC) om geïnformeerd te worden over ontwikkelingen in en onderzoeken over gezondheidsklachten als gevolg van mogelijke giftige stoffen in cabelucht. In de NAC zitten vertegenwoordigers van werkgevers, werknemers en onderzoeksinstituten. Vertegenwoordigers van IenW zijn waarnemend lid. De NAC komt ongeveer 5 keer per jaar bij elkaar om ontwikkelingen te volgen, onderzoeken te analyseren en op basis daarvan advies uit te brengen aan de verantwoordelijke bewindspersoon.

Inzet OFL in 2018: afhankelijk van fasering internationaal onderzoek.

2.11. Verkenning Luchtvaart, minister IenW

De minister van IenW heeft het OFL gevraagd om een rol te spelen in het Luchtvaartdossier. Op haar verzoek voert het OFL direct na de zomer een verkenning uit. Naast het bestuderen van reeds beschikbaar materiaal, zal er een aantal gesprekken worden gevoerd met relevante stakeholders om in beeld te brengen:

- Hoe is de samenwerking tussen IenW en maatschappelijke organisaties, bedrijven en burgers op het gebied van Luchtvaart in het verleden verlopen? Daarbij wordt in beeld gebracht hoe de overheid heeft gehandeld en welk effect dit had op de relatie met stakeholders: zijn problemen opgelost of verergerd? Waardoor kwam dit?
- Welke lessen zijn er op basis van de analyse en de gesprekken uit het verleden te trekken?
- Wat betekenen deze lessen voor de aanpak in het Luchtvaartdossier in de toekomst? Welke kansen zijn er voor een betere samenwerking?

Na deze korte verkenning vindt een gesprek plaats met de minister over een mogelijk concreet vervolgonderzoek aan het OFL ten aanzien van het luchtvaartdossier.

2.12. Verkenning Nucleaire Veiligheid, staatssecretaris IenW

Achtergrond: de staatssecretaris van IenW heeft haar zorg uitgesproken over de wijze waarop participatie nu vaak wordt vormgegeven en het effect daarvan op het vertrouwen van inwoners in de overheid. Mogelijk is bij het thema nucleaire veiligheid een andere manier van participatie en/of communicatie nodig.

Inzet OFL: Het OFL gaat in gesprek met de ANVS en andere relevante partijen met expertise op het gebied van nucleaire veiligheid en risicoperceptie bij burgers. Op basis van de analyse wordt samen met de staatssecretaris bepaald welke rol het OFL zou kunnen oppakken.

2.13. Lessen over participatie, bewindspersonen IenW (2019)

Achtergrond: De bewindspersonen van IenW zijn op zoek naar lessen om de wijze waarop het ministerie van IenW met de omgeving omgaat te verbeteren. Zij hebben het OFL gevraagd om deze lessen op een rij te zetten.

Inzet OFL: Het OFL voert gesprekken en brengt in 2019 experts en direct betrokkenen bij diverse projecten op het terrein van IenW bijeen om terug te kijken naar de wijze waarop IenW in die projecten meer of minder succesvol is geweest in de samenwerking met andere partijen. Hierbij kan gedacht worden aan programma's en projecten zoals het Kustpact, Ruimte voor de Rivier of Beter Benutten. Bij de analyse kunnen ook projecten waarin primair andere departementen een rol speelden worden betrokken, zoals het aardbevingsdossier in Groningen. Uit de ervaringen en inzichten worden lessen worden getrokken over participatie door IenW.